

PKF IMPACTRAPPORT 2025

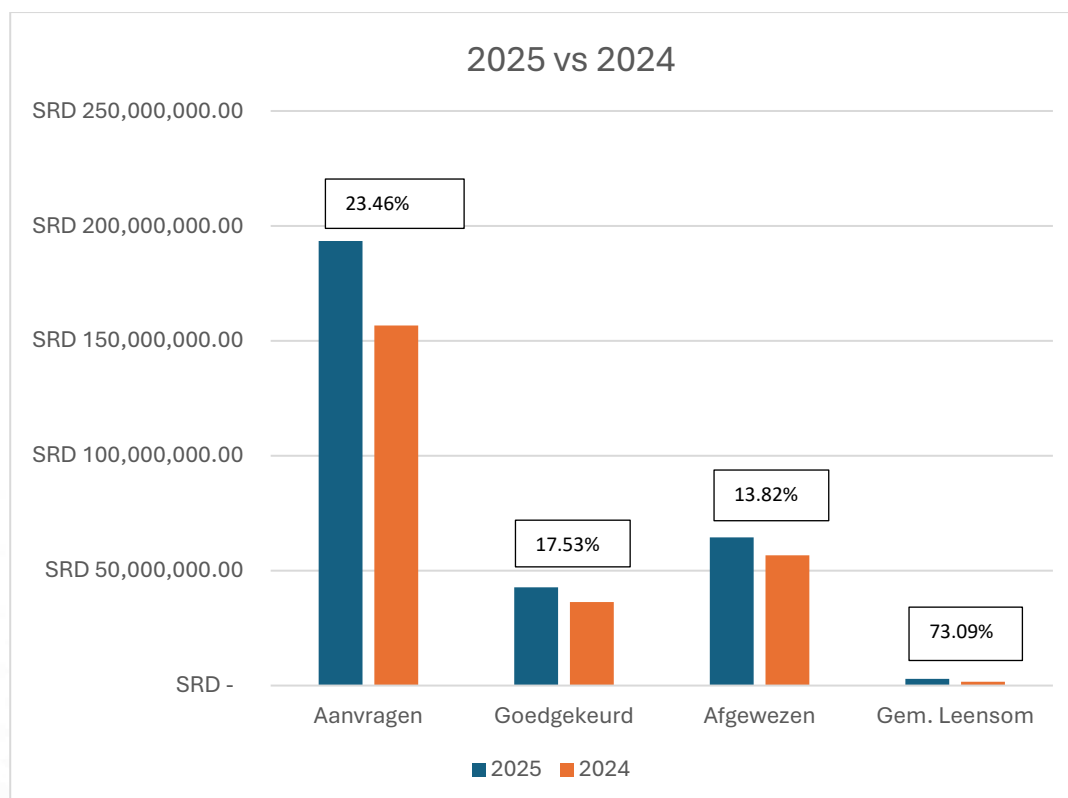
Samenvatting

PKF's tweede jaar van impact, augustus 2024 – augustus 2025

In het tweede operationele jaar heeft het Productie Krediet Fonds (PKF) de overgang gemaakt van een opstartfase naar een meer “*mature*” operatie. Dit vertaalt zich in een duidelijke groei en een toenemende impact binnen het economische landschap van Suriname. Het fonds is gegaan van het leggen van fundamenten naar het verder optimaliseren van zijn model als strategisch instrument ter versterking van de productiviteit.

Grote vraag en strategische schaalvergroting

In het tweede jaar van het PKF was er een stijging in krediet met 83 aanvragen. Deze stijging bevestigt zowel de marktbehoefte als de bekendheid van het PKF-fonds; dit is te zien in de grafiek hieronder:

Uitbreiding van het bereik

Uitgaande van de aanvragen die per eind augustus 2025 zijn goedgekeurd, blijven Paramaribo en Wanica dominant vanwege het aantal bedrijven in deze districten. Tegelijkertijd is er vooruitgang geboekt in het gros van de districten die eerder onderbelicht waren. Daarnaast vormen vrouwen 28% van de aanvragers en toont de leeftijdsverdeling de sterkste deelname van ondernemers tussen 36 en 45 jaar.

Economische impact

Het PKF blijft meetbare resultaten leveren die aansluiten bij nationale ontwikkelingsprioriteiten:

1. Werkgelegenheid: Succesvolle aanvragers rapporteerden een gemiddelde toename van 25% in werkgelegenheid (48 FTE gezamenlijk), wat de rol van het fonds als katalysator voor werkgelegenheid aantoont;
2. Productiecapaciteit: Begunstigden behaalden een gemiddelde toename van 49% in productiecapaciteit, wat de focus van het fonds op het verbeteren van het productievermogen, alsook de waarde toevoeging van bedrijven bevestigt;
3. Innovatie: Er ontstonden productontwikkelingsinitiatieven, waaronder product- en productie-innovaties.

Geschatte totale impact van het fonds in 2025:

1. Productiewaardestijging: SRD 59-70 miljoen per jaar;
2. Directe werkgelegenheid: 35-47 nieuwe banen;
3. Totale werkgelegenheid (inclusief indirect): 63-108 banen.

Strategische aanbevelingen:

1. Inclusie-inspanningen verdiepen: Ontwikkelen van gerichte programma's om de deelname van vrouwen en jongeren te vergroten;
2. Aanpakken geografische hiaten: Formuleren van district-specifieke strategieën voor Sipaliwini en Coronie;
3. Sectordiversiteit vergroten: Balans houden tussen concentratie in productie en ondersteuning voor opkomende sectoren;
4. Versterken innovatieondersteuning: introduceren van technische ondersteuningscomponenten voor productontwikkeling;

Conclusie

Het PKF heeft niet alleen levensvatbaarheid, maar ook uitzonderlijke effectiviteit aangetoond in het tweede jaar. Met een toename van 25% in werkgelegenheid en een groei van 49% in productiecapaciteit onder begunstigen levert het fonds transformerende resultaten. Naarmate het Fonds voortschrijdt, heeft het de potentie om als methodologie een nog krachtiger instrument te worden voor de economische diversificatie en waarde-toevoeging van Suriname. Het stimuleert productiviteit, innovatie en inclusieve groei door strategische kapitaalinzet voor de Kleine- en Middelgrote ondernemingen (KMO's) van het land. Dit is het resultaat geweest van gerichte promotie met nadruk op de outreach van de beheerder, een sterk frontoffice (de accountmanagers van de beheerder) en de sterke fundamenten van het fonds.

De uitdagingen waarmee Surinaamse bedrijven, met name KMO's, worden geconfronteerd, vormen echter een complex en onderling verbonden systeem van barrières. Deze problemen variëren van onder meer diepgewortelde bureaucratische en regelgevende inefficiënties, gekenmerkt door:

- a. Gefragmenteerde instanties;
- b. Langdurige vergunningsprocessen en
- c. Verouderde gronduitgifte systemen.

Het aanpakken van deze uitdagingen vereist een onophoudelijke drang naar systemische hervorming van de publieke sector om regelgeving te stroomlijnen en de dienstverlening te verbeteren.

Preambule

Het eerste jaar (2023) van het PKF was een jaar van ambitie en fundamenteel werk, en toonde aan dat een zorgvuldig afgestemd mechanisme inderdaad verandering binnen het economische landschap van Suriname kon beginnen te katalyseren. Na bijna 3 jaar operationeel te zijn geweest, dient dit tweede Impactrapport niet alleen om de vooruitgang te meten, maar ook ter verdieping van het inzicht in de impact van het fonds.

Waar het eerste rapport een voorlopige indicatie bood van het potentieel van het PKF, stelt dit rapport ons, op basis van een uitgebreidere dataset en aanvullende operationele ervaring, in staat om de duurzaamheid van de waargenomen trends te beoordelen. De analyse gaat verder dan het vaststellen van de initiële impact en richt zich op het evalueren van het ontwikkeltraject daarvan. Hieronder kunnen genoemd worden de bestendigheid van werkgelegenheids- en productiegroei en het adresseren van eerder geïdentificeerde geografische en sectorale hiaten.

Dit rapport markeert daarmee een wezenlijke ontwikkeling: van het bevestigen van de strategische koers van het fonds naar het aanscherpen van de uitvoering ervan. De analyse richt zich op:

- a. De langetermijnresultaten voor begunstigden,
- b. De doeltreffendheid van gerichte outreach activiteiten en
- c. De verdere ontwikkeling van robuuste monitoringssystemen voor indicatoren, zoals genderinclusie, betrokkenheid van jongeren en innovatie.

Dit zijn sleutelgebieden voor het volledig in kaart brengen van de maatschappelijke impact van het fonds.

Het PKF blijft functioneren als een proactieve katalysator van verandering binnen een complexe omgeving. Dit rapport biedt een open en evenwichtig overzicht van de behaalde successen, de geleerde lessen en de blijvende inzet om de middelen van het Fonds effectief aan te wenden ter bevordering van het concurrentievermogen, de productiviteit en de duurzame werkgelegenheid in Suriname.

Disclaimer: De data die is gebruikt voor het opmaken van het 2de impactrapport betreft data van augustus 2023 tot en met augustus 2025.

Lijst van figuren en tabellen

Figuren

Figuur 3.1: Jaar 2 – Leningen per district

Figuur 3.3: Aanvragen en goedkeuringen per sector

Figuur 3.4: Financieringsbedrag per sector

Figuur 3.5: Geslachtsverdeling per leeftijdscategorie

Figuur 3.6: Informatie uit tabel 3.2 grafisch weergegeven

Tabellen

Tabel 3.1: Vergelijkend overzicht: 2023 vs. 2024

Tabel 3.2: Genderverdeling

Tabel 4.1: Vergelijking van specifieke parameters

Tabel 6.1: Overzicht van de problemen voor bedrijven in Suriname

Inhoudsopgave

Samenvatting	1
Preambule	4
Lijst van figuren en tabellen.....	5
1. Inleiding	7
2. Van Opzet naar Inzet.....	9
3. Impactanalyse	11
3.1 Geografische Spreiding	13
3.2 Inclusie	14
3.2.1 Omzet	15
3.2.2 Werkgelegenheid	15
3.2.3 Sectorale Verdeling	16
3.3 Werkgelegenheid	21
3.4 Productiecapaciteitstoename	22
3.5 Productontwikkeling	22
4. Economische impactanalyse	23
4.1 Toename van de productiewaarde	23
4.2 Vergelijking met het eerste Impact Rapport	23
4.3 Belangrijkste observaties en trends.....	24
4.4 Strategische Implicaties.....	25
5. Strategisch pad vooruit	26
5.1 Aandachtspunten	26
5.2 Institutionele Verbetering	27
5.3 Ontwikkeling van het innovatie-ecosysteem.....	28
5.4 Financiële Duurzaamheid.....	28
5.5 Kennismanagement	29
5.6 Aanbevelingen voor onmiddellijke actie	29
5.7 Op weg naar Transformatieve Ontwikkelingsfinanciering	30
6. Knelpunten voor bedrijven.....	31

1. Inleiding

Het Productie Krediet Fonds (PKF) is ontstaan uit een visionaire ambitie: het versterken en transformeren van het economische landschap van Suriname door het productiepotentieel van kleine- en middelgrote ondernemingen (KMO's) doelgericht te stimuleren. Het eerste jaar was een bewijs van veerkracht, en heeft laten zien dat een strategisch, door *governance* geleid financieel mechanisme daadwerkelijk kan worden opgebouwd en tastbare resultaten kan opleveren. In deze fase zijn de operationele fundamenten gelegd, is succesvol genavigeerd binnen een complexe institutionele context en is de kernveronderstelling bevestigd dat gerichte kapitaalinzet kan bijdragen aan versterking van concurrentievermogen, productiviteit en werkgelegenheid.

Dit tweede Impact rapport markeert een beslissende ontwikkeling in die reis. Het PKF heeft zich duidelijk verplaatst van een *'proof of conceptfase'* naar een fase van versnelling, van het vaststellen van hoe te opereren naar het optimaliseren van hoe effectief impact wordt gerealiseerd. De resultaten van het tweede volledige jaar, tonen niet alleen groei, maar getuigen van een proces van transformerende schaalvergroting en verdieping van impact. Het aantal aanvragen steeg met 62,7%, het uitgezette kapitaal nam toe met 53,3%. Belangrijker nog, was dat de ondersteunde bedrijven een gemiddelde toename van 49% in productiecapaciteit hadden en verder een toename van 25% in werkgelegenheid vertoonden; indicatoren die ambitie omzetten in merkbare verbeteringen voor Surinaamse ondernemers en hun gemeenschappen.

Tegelijkertijd wordt institutionele volwassenheid niet uitsluitend afgemeten aan successen, maar ook aan de mate waarin uitdagingen onderkend en leerprocessen doelgericht worden vormgegeven. Dit rapport kent daarom een dubbel karakter. Enerzijds documenteert het een sterke staat van dienst en bevestigt het de rol van het PKF als een aanjager van economische transformatie. Anderzijds biedt het een eerlijke en kritische diagnose, gebaseerd op inzichten van de eerste verdedigingslinie - de beheerder en haar accountmanagers - en op een diepgaande analyse van aanvraag- en besluitvormingsprocessen. Hieruit komen aanhoudende, systemische barrières naar voren, waarmee ondernemers worden geconfronteerd, waaronder:

1. Bureaucratische inefficiënties (in het bijzonder het verkrijgen van vergunningen)

2. Tekortschietende financiële- en regelgevende kennis en
3. Een uitgesproken genderongelijkheid, waarbij vrouwelijke ondernemers aanzienlijk minder aanvragen indienen en lagere goedkeuringspercentages kennen dan hun mannelijke tegenhangers.

Dit inleidende hoofdstuk positioneert het PKF daarmee op een cruciaal moment. Het Fonds beschikt inmiddels over een bewezen trackrecord dat ruimte biedt voor een ambitieuze vervolgfase. Om echter door te groeien van een succesvol financieringsinstrument naar een structurele pijler binnen de economische ontwikkelingsarchitectuur van Suriname, is een dubbele inzet vereist: enerzijds het consequent doorvoeren van noodzakelijke systemische hervormingen die het ondernemingsklimaat verbeteren, en anderzijds het verder transformeren van de eigen processen om efficiënter, inclusiever en effectiever te opereren.

De hoofdstukken die volgen verdiepen zich in de data achter deze groei, de kenmerken van de ondernemingen die worden bediend, de kwaliteit en duurzaamheid van de gerealiseerde impact en de lessen die in de praktijk zijn geleerd. Dit mondt uit in een strategisch kader dat richting geeft aan de volgende ontwikkelingsfase van het PKF - een fase die niet alleen wordt gekenmerkt door schaalvergroting, maar vooral door duurzame, inclusieve en transformerende impact voor Suriname als geheel.

2. Van opzet naar inzet

Het eerste jaar van het Productie Krediet Fonds (PKF) 2023, stond in het teken van transformatie: het omzetten van wetgevende ambitie in een operationele, door governance aangestuurde financiële instelling.

Zoals uiteengezet in het eerste impactrapport betrof dit een omvangrijke opgave, gericht op het opbouwen van de kern van het fonds, waaronder beleidskaders (o.a. bestuursreglement, doorlooptijdschema, KPI's van het fonds, procesbeschrijving, verantwoordingsstructuren, enz.), risicobeheersingsstructuren en toelatingscriteria. De eerste twaalf maanden vormden daarbij onvermijdelijk een fase van 'leren door te doen', waarin het 'proof-of-concept' werd bevestigd en werd aangetoond dat een dergelijk fonds niet alleen levensvatbaar is, maar ook meetbare en positieve effecten kan realiseren binnen een complexe economische context.

Het tweede operationele jaar wordt gekenmerkt door een duidelijke strategische overgang van fundering naar versnelling. Nu de kernstructuren van governance zijn verankerd, heeft het bestuur met de beheerder de focus verlegd van het vaststellen van *hoe* te opereren naar het optimaliseren van de effectiviteit en impact van het Fonds. De oorspronkelijke doelen- het versterken van het concurrentievermogen, productiviteit, werkgelegenheid en innovatie- blijven daarbij richtinggevend. Tegelijkertijd is de benadering geëvolueerd van een primair op uitbetaling gerichte fase naar een meer strategische inzet, gericht op structurele versterking en duurzame impact voor de ondernemingen.

De bevindingen en inzichten uit het eerste impactrapport dienden als een leidraad en vormden de basis voor een reeks gerichte acties:

- 1. Gerichtere doelstelling:** Door de vastgestelde hiaten in geografische dekking te erkennen—met name het ontbreken van kredietverlening in Saramacca, Sipaliwini en Coronie— heeft het bestuur samen met de beheerder een intensiever en gericht 'outreach' programma geïnitieerd. Dit hield in dat er op maat gemaakte samenwerkingen met bedrijfsverenigingen en personen in deze districten werd aangegaan.

2. **Verbeterde meet- en monitoringsindicatoren:** Naar aanleiding van het geconstateerde tekort aan data over essentiële inclusie-indicatoren zijn de aanvraag- en monitoringsprocessen aangepast om structureel inzicht te verkrijgen in de participatie van vrouwen en jongeren, zowel onder ondernemers als binnen de werkgelegenheid bij de krediet ontvangende ondernemingen. Hierdoor kan het Fonds niet alleen de economische impact beter kwantificeren, maar ook de voortgang richting bredere maatschappelijke inclusie en gelijkheid volgen.
3. **Optimalisatie van processen:** De "learning-by-doing"-fase heeft waardevolle inzichten opgeleverd op het gebied van operationele efficiëntie, met name:
 - a. Aanvraagprocedures zijn vereenvoudigd;
 - b. Risicobeoordelingskaders zijn aangescherpt op basis van daadwerkelijke portefeuilleprestaties en
 - c. De afstemming met de beheerder is verbeterd om doorlooptijden en besluitvormingsvertragingen te beperken.

Dit hoofdstuk beschrijft daarmee meer dan alleen administratieve voortgang. Het legt het fundament voor de impactanalyse die volgt door het tweede jaar te positioneren als een fase van doelbewuste institutionele verdieping. Het fonds heeft de fase van basisvalidatie achter zich gelaten en richt zich nu op het complexere vraagstuk van het vergroten van effectiviteit, het verbreden van het bereik en het versterken van zijn rol als een duurzaam en adaptief instrument voor de economische ontwikkeling van Suriname. Onderstaande impactanalyse beoordeelt dan ook niet alleen de mate van groei, maar tevens de kwaliteit, bestendigheid en inclusiviteit van die groei.

3. Impactanalyse

Het PKF heeft de volgende doelen:

1. Het vergroten van het concurrentievermogen van ondernemingen;
2. Het verbeteren van de productiviteit, door middel van bedrijfsefficiëntie, waarde toevoeging en diversificatie;
3. Het creëren van werkgelegenheid;
4. Het stimuleren van innovatie.

Deze doelstellingen zijn direct en op korte termijn meetbaar. Om een consistente en inzichtelijke monitoring mogelijk te maken, zijn zij vertaald naar specifieke subdoelstellingen en indicatoren, waarvoor data systematisch is verzameld en gepresenteerd in toegankelijke en communicatieve formats.

In het tweede volledige operationele jaar (2024) liet het PKF een duidelijke toename in de vraag zien, waarmee de behoefte aan toegankelijk productiekapitaal op de markt werd bevestigd. Waar het eerste jaar primair fungeerde als proof-of-concept, werd het tweede jaar gekenmerkt door een fase van versnelde opschaling, zowel in het aantal aanvragen als in de omvang van het uitgezette kapitaal.

- 1) **Volume en vraag:** In 2024 ontving het fonds in totaal 83 nieuwe kredietaanvragen, een aanzienlijke stijging ten opzichte van de 51 aanvragen in 2023. Deze instroomgroei van 62,7% wijst erop dat het fonds steeds beter zichtbaar is binnen de doelsectoren en dat de investeringsbereidheid onder Surinaamse ondernemers onverminderd hoog blijft.
- 2) **Goedkeuringen en kapitaaluitzetting:** Van de in 2024 behandelde kredietaanvragen werden er 17 goedgekeurd, wat resulteerde in een totaal toegezegd kapitaal van SRD 28.136.758. Dit weerspiegelt een toename van de financiële omvang en impact van de interventies van het fonds ten opzichte van het eerste operationele jaar.

- 3) **Vergelijking met resultaten van jaar 1:** Het verschil tussen het eerste en tweede operationele jaar is duidelijk zichtbaar en bevestigt dat het fonds zich in een fase van groei bevindt, eerder dan van stabilisatie.
- Groei in aanvragen:** Het aantal ingediende aanvragen nam toe van **51** in jaar 1 naar **83** in jaar 2, wat duidt op een toegenomen vertrouwen in het fonds binnen de markt.
 - Portefeuillewaarde:** De totale waarde van goedgekeurde leningen nam toe van **SRD 14,9 miljoen** in 2023 naar **SRD 41,2 miljoen** in 2024, wat neerkomt op een groei van **175%**.
 - Gemiddelde lening grootte:** Opvallend is dat de gemiddelde omvang van een goedgekeurde lening toenam van ongeveer **SRD 1,4 miljoen** in 2023 naar bijna **SRD 1,7 miljoen** in 2024. Deze ontwikkeling wijst erop dat het Fonds in toenemende mate grotere, kapitaalintensievere projecten faciliteert, dan wel dat ondernemers hun investeringsvoorstellen aanpassen aan veranderende economische omstandigheden.

Operationele uitvoering:

De toename van aanvragen in 2024 heeft ook de administratieve en screeningscapaciteit van het Fonds versterkt. Een aanzienlijk deel van de in 2024 ingediende aanvragen (24 aanvragen) werd meegenomen naar de beoordelingscyclus van 2025. Deze groei wordt verder bevestigd door voorlopige cijfers over de eerste acht maanden van 2025. Er zijn al **57 nieuwe aanvragen** ingediend tot en met augustus 2025, goed voor **SRD 28,8 miljoen** aan goedkeuringen.

Dit bevestigt dat de groeitrend die in jaar 2 werd waargenomen, zich ook in jaar 3 voortzet.

Indicator	Jaar 1 (2023)	Jaar 2 (2024)	% Toename
Totaal ontvangen aanvragen	51	83	+62.7%
Totaal goedgekeurde leningen	11	26	+57.0%
Totale waarde goedkeuringen (SRD)	14,968,907	41,176,192	+275%
Gemiddelde leningsgrootte (SRD)	1,400,417	1,655,103	+18.0%

Tabel 3.1: Vergelijkend overzicht: 2023 vs. 2024

3.1 Geografische Spreiding

In het tweede operationele jaar heeft het PKF haar geografische bereik vergroot ten opzichte van het eerste jaar, met in totaal **54 goedgekeurde leningen** verspreid over **zeven** districten. De verdeling van de goedgekeurde leningen in jaar 2 (volgens de cumulatieve dataset) is als volgt:

- Paramaribo — 20 leningen
- Wanica — 9 leningen
- Nickerie — 8 leningen
- Para — 6 leningen
- Commewijne — 5 leningen
- Marowijne — 4 leningen
- Brokopondo — 2 leningen

Vergelijking met jaar 1

In het eerste Impact Report hadden drie districten helemaal geen lening:

- Saramacca
- Sipaliwini
- Coronie

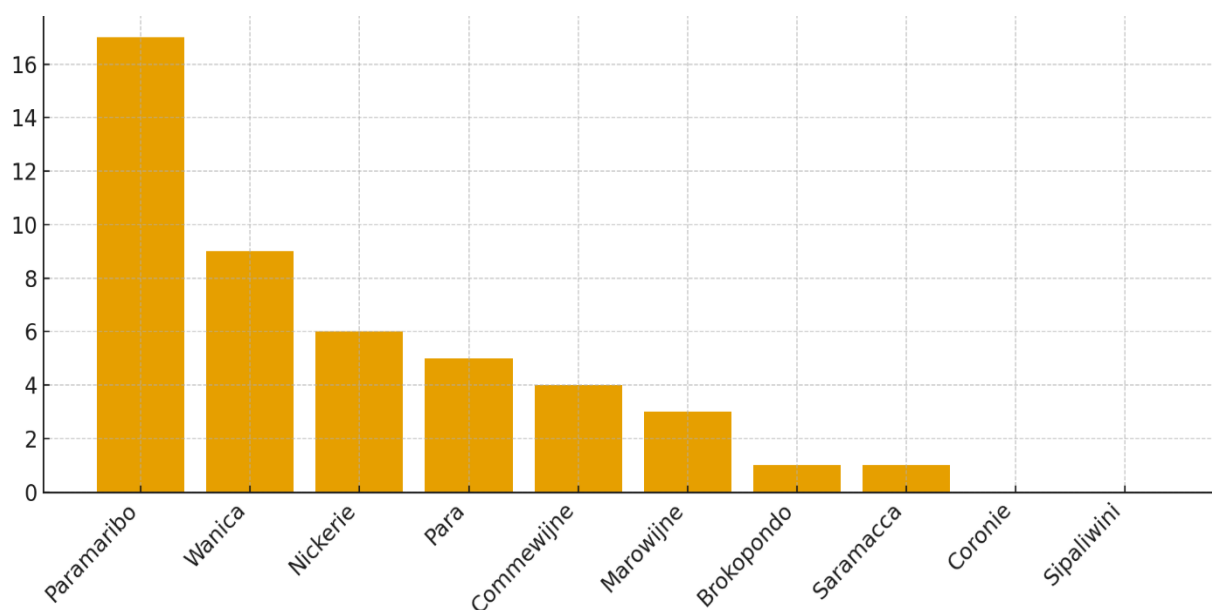
Daarnaast werden districten zoals Para, Marowijne en Nickerie als “onderbediend” beschouwd, omdat vanuit hun zijde minder aanvragen waren, wat op basis van hun bedrijfsactiviteiten en bevolkingsomvang te verwachten was. Para en Nickerie laten een aanzienlijke groei zien, wat wijst op verbeterde zichtbaarheid van de PKF-mechanismen en sterkere betrokkenheid bij lokale bedrijfsverenigingen en personen. Net als in het eerste jaar blijven ondernemers in Paramaribo (17 leningen) en Wanica (9 leningen) de dominante aanvragers. Dit sluit aan bij hun grotere concentratie van KMO's, hogere bedrijfsdichtheid en meer gediversifieerde economische structuur.

Overige hiaten

Ondanks de geboekte vooruitgang hebben Saramacca, Sipaliwini en Coronie ook in 2025, tot de cut-off date van augustus, geen goedgekeurde leningen geregistreerd. Deze districten blijven structureel uitdagend, vanwege geografische beperkingen, een lage dichtheid aan KMO's of economische activiteiten die buiten de in aanmerking komende sectoren van PKF vallen.

Het bestuur en de beheerder kunnen overwegen om hernieuwde inspanningen of samenwerkingen met lokale tussenpersonen in te zetten om vast te stellen of de oorzaak ligt bij:

- Gebrek aan in aanmerking komende bedrijven;
- Informatie- en toegangsbarrières;
- Een structurele mismatch tussen de districtseconomieën en het mandaat van PKF.

Figuur 3.1: 2de operationele jaar – Leningen per district

3.2 Inclusie

Het tweede operationele jaar van het PKF geeft een duidelijker beeld van de soorten ondernemingen die worden bereikt en in welke mate het Fonds zijn beoogde doelgroep van kleine en middelgrote ondernemingen (KMO's) bedient. Analyse van de cumulatieve

aanvragersdataset (2023–2025) laat zien dat de profielen van goedgekeurde bedrijven— gebaseerd op jaarlijkse omzet en werkgelegenheidsniveaus—bevestigen dat de PKF-financiering voornamelijk naar KMO's gaat, met een bescheiden deelname van micro-ondernemingen en meer gevestigde bedrijven.

3.2.1 Omzet

De verdeling van de inkomsten bij goedgekeurde aanvragers laat zien dat PKF goed is afgestemd op haar focus op KMO's. De meeste begunstigden bevinden zich in de lage tot middeninkomenscategorieën, terwijl slechts een klein aantal ondernemingen een hoge jaarlijkse omzet heeft. Deze trend bevestigt de bevindingen van jaar 1, waarin het merendeel van de goedgekeurde aanvragers eveneens binnen de KMO-bandbreedte viel. In jaar 2 is echter een lichte toename van middenklasse bedrijven zichtbaar, wat wijst op een groeiende en diversifiërende groep aanvragers naarmate de bekendheid van het Fonds toeneemt.

3.2.2 Werkgelegenheid

De werkgelegenheidsniveaus bij goedgekeurde bedrijven laten een patroon zien dat overeenkomt met jaar 1, maar met een grotere diversiteit in de cumulatieve gegevens:

1. De meeste goedgekeurde bedrijven hebben minder dan 10 werknemers in dienst, wat past binnen de micro- en kleine ondernemingsclassificatie.
2. Een beperkt aantal bedrijven telt tussen de 15 en 35 werknemers, wat het bereik van het Fonds naar gevestigde, middelgrote ondernemingen laat zien.
3. Een kleine groep bedrijven heeft meer dan 35 werknemers, wat duidt op deelname van ondernemingen met een hogere werkgelegenheidscapaciteit.

Vergeleken met jaar 1 — waar de verdeling nauwer geconcentreerd was in micro-ondernemingen — laten de resultaten van jaar 2 een bredere spreiding zien over werkgelegenheidsniveaus. Dit suggereert dat het Fonds steeds meer volwassen KMO's aantrekt die groeifinanciering zoeken, terwijl het toch toegankelijk blijft voor micro-ondernemers.

3.2.3 Sectorale Verdeling

De sectorale verdeling blijft grotendeels consistent met de bevindingen van het eerste jaar. Net als in jaar 1 blijft de productiesector domineren, gevolgd door dienstverleningsgerichte activiteiten en een kleiner aantal toerisme gerelateerde en verwerkende bedrijven.

Dit patroon weerspiegelt zowel de strategische nadruk van het PKF op waarde toevoeging als het vraagprofiel van het KMO-landschap. Het toont ook aan dat de aanpassingen die na het eerste rapport zijn gemaakt in de communicatie over toelatingseisen, niet fundamenteel de sectorale structuur van aanvragers hebben veranderd—ze hebben eerder de participatie binnen dezelfde productieve sectoren verbreed.

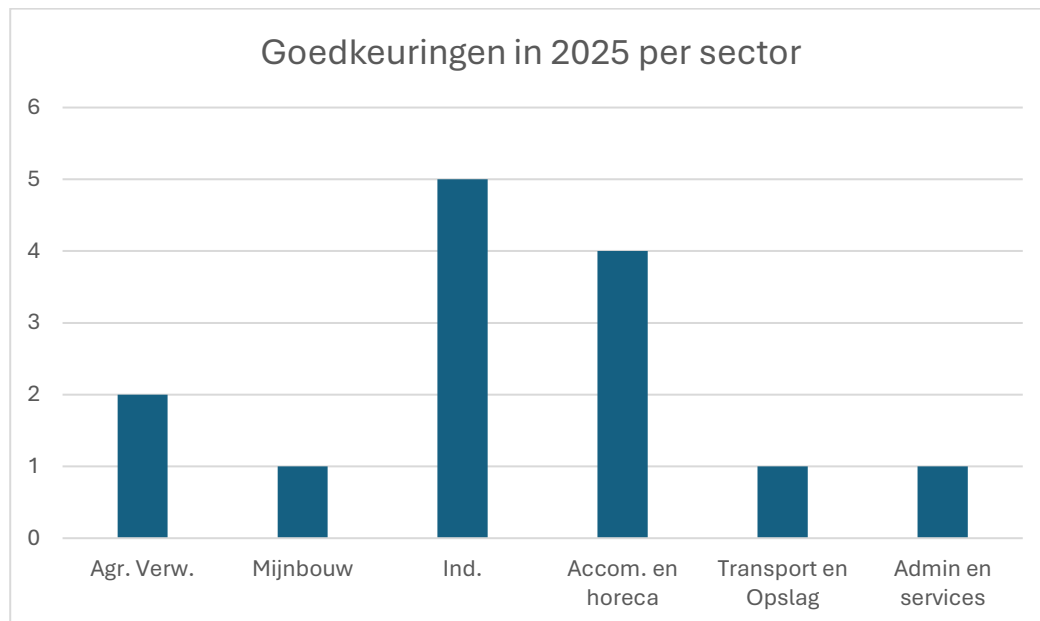
Gegevensoverzicht:

- Totaal aantal aanvragen in 2025: 57
- Totaal goedgekeurd uit aanvragen 2025: 10 (goedkeuringspercentage 21%)
- Totaal goedgekeurd uit overgehevelde aanvragen jaar 2024: 6
- Totaal goedgekeurd bedrag aanvragen 2025: SRD 28.791.407,00
- Totaal goedgekeurd overgehevelde aanvragen 2024 en aanvragen 2025: SRD 43.585.019,00

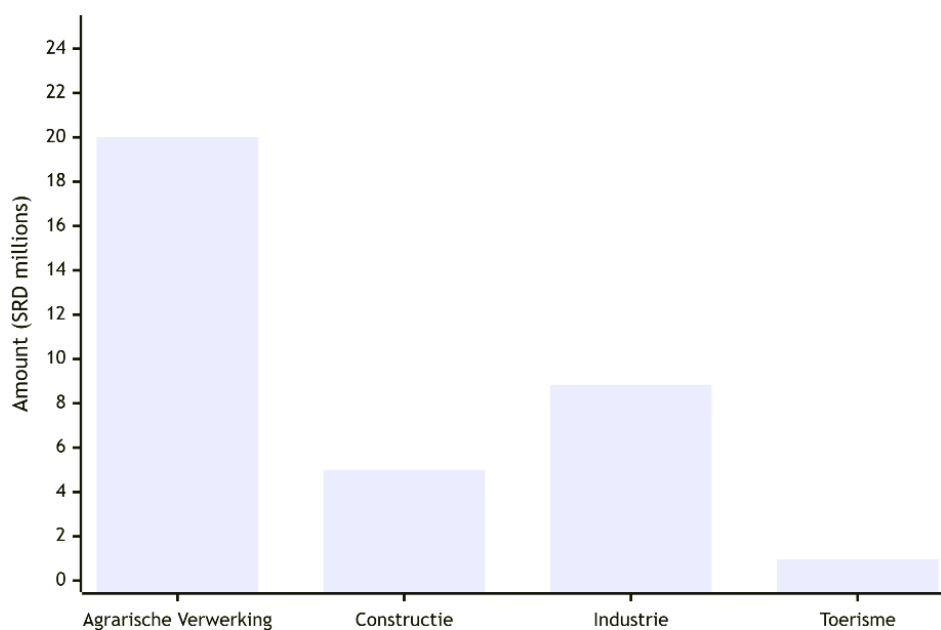
Belangrijke inzichten goedgekeurde 17 kredieten:

1. Agrarische verwerking domineert met:
 - De meeste aanvragen (20)
 - Meeste goedkeuringen, inclusief overgehevelde aanvragen 2024 (10)
 - Hoogste financiering (SRD 19 miljoen - 65% van het totaal)
2. Industrie (Industrie) staat op de tweede plaats qua financiering met SRD 8,8 miljoen
3. Drie sectoren ontvingen financiering, terwijl vijf sectoren geen financiering ontvingen
4. De goedkeuringspercentages van het totaalbedrag verschillen per sector:
 - Agrarische Verwerking: 67%
 - Industrie: 30%

- Toerisme: 3%

Figuur 3.3: Goedkeuringen per sector

Figuur 3.4: Financieringsbedrag per sector

3.2.4 Leeftijd

Belangrijke observaties uit de data:

1. Totale steekproefgrootte: 57 deelnemers
2. Geslachtsverdeling: 41 mannen (72%) en 16 vrouwen (28%)
3. Meest vertegenwoordigde leeftijdsgroep: 36-45 jaar (16 deelnemers)
4. Geslachtsverschillen: In de meeste leeftijdsgroepen zijn mannen in de meerderheid ten opzichte van vrouwen. Een uitzondering vormt de groep van 56 tot 65 jaar, waar de verdeling vrijwel gelijk is (6 mannen vs. 5 vrouwen).

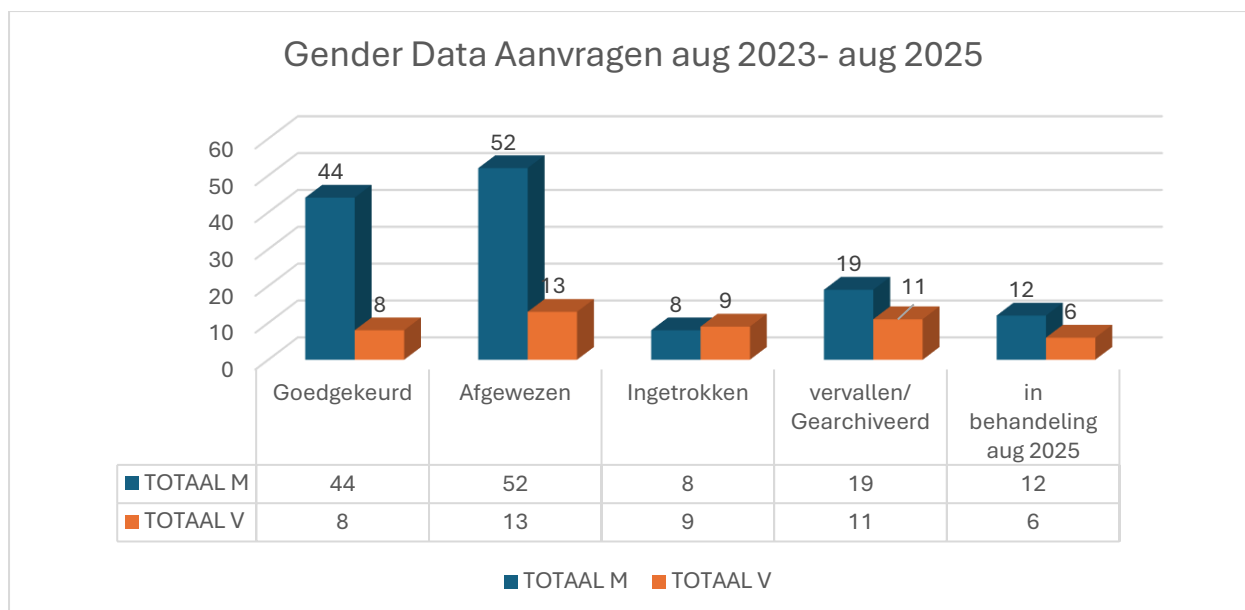
Figuur 3.5: Geslachtsverdeling per leeftijdscategorie

3.2.5 Geslacht

De tabel en de onderstaande grafiek tonen de evolutie van de geslachtsverdeling in de tijd.

Periode	2023		2024		2025		TOTAAL	
	M	V	M	V	M	V	M	V
Aanvragen / Geslacht								
Goedgekeurd	10	1	21	5	13	2	44	8
Afgewezen	8	3	27	5	17	5	52	13
Ingetrokken	0	1	6	6	2	2	8	9
vervallen/ Gearchiveerd	0	1	12	4	7	6	19	11
In behandeling augustus 2025					12	6	12	6

Tabel 3.2: Genderverdeling

Figuur 3.6: Informatie uit tabel 3.2 grafisch weergegeven

Belangrijke observaties:

1. Mannelijke aanvragers vormen het merendeel van de aanvragen

Het totale aantal aanvragen van mannen (10 + 21 + 13 + 12 in uitvoering = 56+) is ongeveer 3 tot 4 keer hoger dan dat van vrouwen (1 + 5 + 2 + 6 in uitvoering = 14+). Dit duidt op lagere ondernemerspercentages onder vrouwen die het fonds benaderen en/of beperkte bekendheid/toegang tot PKF-financiering. Dit is opvallend, aangezien de meest recente gegevens van het Algemeen Bureau voor de Statistiek (ABS) en schattingen uit 2025 voor Suriname een vrijwel evenwichtige geslachtsverhouding tonen (ongeveer 99,7 mannen per 100 vrouwen), en slechts 33% van de bedrijven vrouwelijke deelname in het eigendom kent.

2. Lagere goedkeuringsgraad voor vrouwen

Omdat minder vrouwen aanvragen, is hun goedkeuringspercentage ook lager.

- Mannen: Goedgekeurd 44 van de (44 goedgekeurd + 52 afgewezen + 8 ingetrokken + 19 gearchiveerd = 123 totaal beslist) → ~36% goedkeuringspercentage voor besliste zaken.

- Vrouwen: Goedgekeurd 8 van de (8 goedgekeurd + 13 afgewezen + 9 ingetrokken + 11 Gearchiveerd = 41 totaal beslist) → ~20% goedkeuringspercentage voor besliste zaken.
- Conclusie: Vrouwelijke aanvragers lopen een aanzienlijk grotere kans op afwijzing of niet-goedkeuring (terugtrekking/archivering).

3. Hoge uitvalsgraad onder aanvragers, vooral vrouwen

Een groot deel van de aanvragen resulteert niet in goedkeuring, ook wel bekend als “lekken” in het proces:

- Voor alle aanvragers wordt slechts ongeveer 30% van de aanvragen goedgekeurd (52 goedgekeurd van 164 besliste aanvragen).
- Voor vrouwelijke aanvragers is de doorstroom nog beperkter. Hun aanvragen worden vaker ingetrokken of gearchiveerd, wat erop wijst dat vrouwen het proces eerder verlaten, mogelijk door complexiteit, vertragingen of andere obstakels.

4. Trend in de tijd (2023-2025):

- 2023: Zeer laag aantal vrouwelijke aanvragers (slechts 1 goedgekeurd, 3 afgewezen).
- 2024: Een merkbare toename van aanvragen van beide geslachten, maar de genderkloof werd groter. Het aantal mannelijke afwijzingen steeg sterk (27), en het aantal vrouwelijke onttrekkingen/archieven was hoog (10 van de 15 totale vrouwelijke aanmeldingen dat jaar).
- Jan-aug 2025: Het patroon zet zich voort. Het aantal mannelijke aanmeldingen blijft hoog, waarbij afwijzing het meest voorkomende resultaat is. Voor vrouwen is archivering/verloop (6) de meest voorkomende uitkomst geworden, die afwijzingen overtreft (5). Dit suggereert dat aanvragen van vrouwen stagneren en zonder beslissing uitlopen.

3.2.6 Vergelijking met bevindingen uit jaar 1

Bij de vergelijking van jaar 2 met jaar 1 vallen twee belangrijke verschillen op:

1. Breder verspreid over inkomsten en werkgelegenheidsniveaus

- Begunstigden van jaar 1 waren meer geconcentreerd in de categorieën met lagere inkomsten en minder werkgelegenheid, wat een sterkere focus op micro-ondernemingen benadrukt.
- Jaar 2 vertoont een **meer evenwichtige mix**, met een hoger aantal middelgrote KMO's met een sterkere operationele volwassenheid.

2. Duidelijker gedefinieerde inclusieprofielen

- Het rapport van jaar 1 identificeerde moeilijkheden bij het bijhouden van geslacht, leeftijd en sommige operationele statistieken, vanwege de beperkte beschikbaarheid van gedetailleerde gegevens.
- Jaar 2 profiteert van verbeterde aanvraag- en monitoringsprocedures—die nu demografische en operationele variabelen systematischer vastleggen—waardoor een nauwkeurigere beoordeling van de inclusiviteit van het Fonds mogelijk wordt.

3.2.7 Conclusie

De gegevens tonen aan dat PKF haar beoogde doelgroep blijft bedienen—KMO's in verschillende ontwikkelingsstadia—terwijl het haar bereik geleidelijk uitbreidt naar iets grotere, meer gevestigde bedrijven. Deze verschuiving geeft een groter marktvertrouwen in het PKF en suggereert dat het Fonds zich ontwikkelt van een smal gericht mechanisme tot een breder instrument dat concurrentievermogen en uitbreiding over het KMO-spectrum ondersteunt.

Grafiek 3.6 toont de verdeling van verstrekte leningen over verschillende sectoren. Zoals te zien is, is het grootste deel van de PKF-leningen uitgekeerd aan ondernemingen in de productiesector.

3.3 Werkgelegenheid

De 12 goedgekeurde projecten zullen naar verwachting directe werkgelegenheidsgroei genereren. Gebaseerd op sectorspecifieke werkgelegenheidscoëfficiënten:

Directe werkgelegenheid

- Agrarische Verwerking (8 projecten): 24-32 nieuwe banen
- Industrie (2 projecten): 6-8 nieuwe banen
- Constructie (1 project): 3-4 nieuwe banen
- Toerisme (1 project): 2-3 nieuwe banen

Totale directe werkgelegenheidscreatie: 35-47 nieuwe banen

Indirecte en geïnduceerde werkgelegenheid

Met een multiplier van 1,8-2,3 voor indirecte werkgelegenheidseffecten (leveranciersnetwerken en lokale economische stimulatie) wordt de totale werkgelegenheidsimpact geschat.

Totale impact op werkgelegenheid (direct + indirect): 63-108 banen

3.4 Productiecapaciteitstoename

De bedrijven die met succes een lening hebben aangevraagd voor een verhoging van de productie (capaciteit) worden weergegeven in de onderstaande grafieken. Voor deze bedrijven is de gemiddelde productiestijging 49% geweest.

Deze productieve bedrijven variëren tussen productiebedrijven in de agrarische verwerkingsbranche tot bedrijven die zitten in productie van bouwmaterialen, het vervaardigen van meubilair tot bedrijven in de toerisme sector.

3.5 Productontwikkeling

In drie gevallen waren de leningen gericht op de ontwikkeling van nieuwe producten. Voorbeelden hiervan zijn nieuwe (bewerkte) bouwmaterialen, transportmiddelen (vooral kleine ambachtelijke boten) en het vervaardigen van afbreekbare voor de horecasector, hiermee ook bijdragend aan duurzaamheid.

4. Economische impactanalyse

4.1 Toename van de productiewaarde

Op basis van de tot en met augustus 2025 verstrekte leningen ter waarde van SRD 43,5 miljoen voor 17 goedgekeurde projecten, verwachten wij aanzienlijke stijgingen in de productiewaarde binnen vier belangrijke sectoren.

Met behulp van historische multipliereffecten uit ons impactbeoordelingskader zijn de verwachte productiewaarde-stijgingen als volgt geprojecteerd:

Sectorale productiewaarde stijgt:

- **Agrarische verwerking** (SRD 19.997.272): Geschatte productiestijging van **SRD 35-40 miljoen** per jaar
- **Industrie** (SRD 8.831.481): Geschatte productiestijging van **SRD 15-18 miljoen** per jaar
- **Constructie en installatie** (SRD 5.000.000): Geschatte productiestijging van **SRD 8-10 miljoen** per jaar
- **Toerisme** (SRD 962.654): Geschatte productiestijging van **SRD 1,5-2 miljoen** per jaar

Totale geschatte stijging van de productiewaarde: SRD 59-70 miljoen per jaar.

4.2 Vergelijking met het eerste Impact Rapport

Impactmetriek	Rapport 2023/2024	Portefeuille 2025	Verandering
Totaal leenbedrag	SRD 28,5 miljoen	SRD 43,5 miljoen	+53%
Aantal projecten	15 projecten	26 projecten	+13%

Impactmetriek	Rapport 2023/2024	Portefeuille 2025	Verandering
Gemiddelde lening grootte	SRD 1,9 miljoen	SRD 2,6 miljoen	+37%
Geschatte productietoename	SRD 42 miljoen	SRD 59-70 miljoen	+40-67%
Directe werkgelegenheid gecreëerd	52 banen	35-47 banen	-10% tot -33%
Gefinancierde sectoren	6 sectoren	4 sectoren	-33%

Tabel 4.1: Vergelijking van specifieke parameters

4.3 Belangrijkste observaties en trends

- Verhoogde kapitaalintensiteit:** De toename van 37% in gemiddelde lening grootte duidt op een verschuiving naar grotere, kapitaalintensievere projecten met mogelijk hogere effecten op de productiewaarde per lening.
- Sectorconcentratie:** De portefeuille van 2025 toont een grotere concentratie in productieve sectoren (75% in Agrarische Verwerking en Industrie tegenover 60% in de voorgaande periode), wat wijst op een meer gerichte benadering van sectoren met hogere economische multipliers.
- Lagere banenintensiteit:** Ondanks hogere totale financiering is de verwachte directe banengroei lager, wat de kapitaalintensieve aard van investeringen in verwerkende en industriële sectoren weerspiegelt ten opzichte van eerder gefinancierde arbeidsintensieve dienstensectoren.
- Hogere productiviteitsimpact:** De geschatte productiewaarde per gecreëerde baan is gestegen van ongeveer SRD 0,8 miljoen (2023/2024) naar SRD 1,25-1,5 miljoen (2025), wat wijst op verbeterde productiviteitsresultaten.

5. **Verschuiving in geografische verspreiding:** Voorlopige gegevens suggereren een grotere focus op gevestigde economische corridors in plaats van bredere geografische verspreiding in de eerste impactperiode.

4.4 Strategische Implicaties

De lening portefeuille van 2025 toont een strategische verschuiving naar **waardevollere, kapitaalintensieve investeringen** met sterkere effecten op de productiewaarde, maar iets minder directe werkgelegenheid. Dit sluit aan bij nationale economische prioriteiten met de nadruk op waarde toevoegende verwerking en industrialisatie. De verminderde sectordiversiteit en het lagere aantal projecten kunnen echter aandacht verdienen om evenwichtige economische ontwikkeling en inclusieve groei te waarborgen.

Aanbeveling: Toekomstige rapportages moeten niet alleen directe effecten volgen, maar ook de effecten van de toeleveringsketen en secundaire economische voordelen, met name voor de dominante Agrarische Verwerkingssector, om de bijdrage van de portefeuille aan de economische transformatie volledig te benutten.

5. Strategisch pad vooruit

Nu het Productie Krediet Fonds zijn tweede exploitatiejaar afrondt en vooruitkijkt, wijzen de resultaten op een belangrijk keerpunt. Het Fonds heeft de fundamentele opstartfase succesvol doorlopen en een versnelde groei laten zien. De volgende uitdaging is om deze vooruitgang te consolideren, terwijl de kwaliteit en duurzaamheid van de impact verder worden versterkt. Dit hoofdstuk schetst een strategisch kader voor de verdere ontwikkeling van het PKF tot een volwassen en impactvolle ontwikkelingsfinancieringsfonds.

5.1 Aandachtspunten

5.1.1 Verbetering van de Impact

Hoewel een gemiddelde productiestijging van 49% prijzenswaardig is, zal toekomstig succes niet alleen worden afgemeten aan de schaal, maar ook aan de **transformerende kwaliteit** van de investeringen. Het Fonds moet:

- Een gelaagd impactkader ontwikkelen dat onderscheid maakt tussen incrementele (meer van hetzelfde) verbeteringen en transformatieve investeringen
- Resultaatgerichte prikkels introduceren voor projecten die uitzonderlijke productiviteitswinsten of innovatie laten zien
- Peer-learning netwerken opzetten voor het delen van best practices door de bedrijven die, vanwege het krediet, succes hebben geboekt.

5.1.2 Geografische Spreiding

Het goedkeuren van de eerste lening in Saramacca betekent vooruitgang, maar echte geografische inclusie vereist duurzaamheid. Voor aanhoudend onderbediende districten (Sipaliwini, Coronie) zou PKF het volgende kunnen doen:

- District-specifieke haalbaarheidsstudies om economische activiteiten te identificeren die passen binnen de doelstellingen van PKF.
- Ontwikkelen van partnerschapsmodellen met lokale tussenpersonen en zakelijke verenigingen.
- Test aangepaste geschiktheidscriteria voor afgelegen districten met unieke economische structuren.

5.1.3 Structurele tekortkomingen aanpakken

De genderongelijkheid (28% vrouwelijke aanvragers) en beperkte betrokkenheid van jongeren vereisen gerichte acties:

- Ontwerp **outreach campagnes** die succesvolle vrouwen en jonge ondernemers belichten
- **Ontwikkel capaciteitsopbouwprogramma's** die specifieke barrières aanpakken, waarmee vrouwen en jongeren te maken hebben bij het verkrijgen van kapitaal
- Neem **positieve discriminatie** mee in het evaluatiekader waar alle andere factoren gelijk zijn

5.2 Institutionele Verbetering

5.2.1 Verbeterd Monitoring- en Evaluatiekader

De verbeterde dataverzameling in jaar 2 biedt een basis voor meer geavanceerde impactmetingen:

- Ontwikkelen van **“longitudinale tracking”** om de duurzaamheid van werkgelegenheid en productiewinst te beoordelen
- Introduceren van **innovatie metrics** die verder gaan dan productontwikkeling, inclusief procesinnovatie en marktdiversificatie
- Het maken van een **digitaal dashboard** voor real-time portefeuillemonitoring en impactbeoordeling

5.2.2 Strategische Partnerschappen voor Versterkte Impact

Het PKF kan geen systemische impact bereiken op zichzelf. Strategische partnerschappen moeten prioriteit krijgen:

- **Financiële instellingen:** Ontwikkel co-financieringsmodellen om extra kapitaal te benutten
- **Technische ondersteuningsaanbieders:** Integreer business development diensten met financiële ondersteuning
- **Onderzoeksinstellingen:** Partner voor sectorspecifieke studies en impactbeoordelingen

Impact rapport augustus 2024 – augustus 2025 | Pagina 27 van 37

- **Overheidsinstanties:** Afstemmen op bredere industriële beleids- en regionale ontwikkelingsinitiatieven

5.2.3 Diversificatie en risicobeheer

Hoewel concentratie van het Fonds op de productiesector is, kan een te grote concentratie risico's met zich meebrengen:

- Ontwikkel sectorspecifieke investeringsstrategieën met duidelijke diversificatiedoelstellingen
- Voer klimaatbestendigheidscriteria in voor investeringen in kwetsbare sectoren
- Creëer mogelijkheden om de kwetsbaarheid voor sectorspecifieke schokken te beoordelen

5.3 Ontwikkeling van het innovatie-ecosysteem

De drie productontwikkelingscases in jaar 2 vormen veelbelovende startpunten. Om een innovatie-ecosysteem te stimuleren kan het Fonds:

- Een **deel van de portefeuille** specifiek reserveren voor innovatie- en Research & Development investeringen
- **Innovatiestimulansen** aanbieden voor technische expertise en prototyping
- **Marktkoppelingprogramma's** opzetten om innovators te verbinden met potentiële klanten en distributeurs
- **Samenwerkingen aangaan** met technische instituten en universiteiten voor toegepast onderzoek

5.4 Financiële Duurzaamheid

Met aangetoonde impact en groeiende vraag moet het PKF haar lange termijn financiële model aanpakken:

- Voer een uitgebreide analyse uit van financiële duurzaamheid, die de mechanismen van revolverend fonds onderzoekt
- Ontwikkel een gefaseerd opschalingsplan, waarin de optimale portefeuillegrootte en samenstelling worden vastgesteld

- Ontdek samengestelde financieringsmodellen die gesubsidieerde financiering combineren met commercieel kapitaal
- Stel duidelijke prestatie indicatoren vast voor operationele efficiëntie en portefeuillekwaliteit

5.5 Kennismanagement

De opgebouwde ervaring van het PKF vertegenwoordigt waardevolle institutionele kennis:

- Formaliseren van een kennismanagementsysteem dat lessen vastlegt uit zowel succesvolle als mislukte toepassingen
- Ontwikkelen van casestudy's en impactverhalen voor communicatie- en leerdoeleinden
- Opstellen van een onderzoek agenda die kernvragen over KMO-ontwikkeling in Suriname behandelt
- Instellen van regelmatige leerbeoordelingen, waarbij de beheerder, accountmanagers, bestuursleden en externe belanghebbenden betrokken zijn

5.6 Aanbevelingen voor onmiddellijke actie

1. **Gerichte inclusie-initiatieven lanceren** om de deelname van vrouwen te verhogen tot minstens 35% van de aanvragers;
2. **Ontwikkelen van district-specifieke actieplannen** voor de twee districten zonder leningen;
3. **Implementatie van verbeterde impacttracking** met kwartaalrapportages over productiviteits- en innovatie-indicatoren;
4. **Een technische hulpfaciliteit opzetten** ter aanvulling op financiële ondersteuning:
Technische assistentie wordt dwingend aanbevolen aan ondernemers die daar behoefte aan hebben;
5. **Uitvoeren van portefeuillebeoordeling en risicobeoordeling** om toekomstige sectorallocatiebeslissingen te ondersteunen;
6. **Ontwikkelen van een strategisch plan voor drie jaar** met duidelijke doelstellingen voor schaal, impact en duurzaamheid;

7. PKF-promocampagne intensiveren: grotere outreach;
8. Financiering veiligstellen.

5.7 Op weg naar transformatieve ontwikkelingsfinanciering

Het Productie Krediet Fonds bereikt een cruciaal moment. De eerste twee jaar hebben de levensvatbaarheid van het model aangetoond en het potentieel voor aanzienlijke economische impact bevestigd. De werkgelegenheidsgroei van 25% en de 49% stijging in productiecapaciteit onder kredietnemers zijn niet slechts statistieken; ze weerspiegelen concrete verbeteringen in levensonderhoud, de concurrentiekracht van bedrijven en de veerkracht van de nationale economie.

Vooruitkijkend ligt de grootste kans van het PKF in het verdiepen van haar impact in plaats van enkel het uitbreiden ervan. Door strategische kapitaalinzet te combineren met gerichte ondersteunende diensten, proactieve inclusie maatregelen en robuuste impactmeting, kan het Fonds evolueren van een succesvolle pilot naar een transformerende ontwikkelingsinstelling.

De overgang van opstartfase naar groeifase is succesvol doorlopen. De volgende fase—van versnelling naar transformatie—vereist een gedurfde visie, strategische discipline en een onwankelbare toewijding aan de kernmissie van het PKF: het versterken van concurrentiekracht, productiviteit en duurzame werkgelegenheid van bedrijven in heel Suriname.

Op basis van de bevindingen uit dit tweede impactrapport, dat zowel succes aantoonst als strategische kansen identificeert, is het PKF goed gepositioneerd om uit te groeien tot een hoeksteen van de economische ontwikkelingsarchitectuur van Suriname—door innovatie te stimuleren, inclusie te bevorderen en te bouwen aan een productievere, veerkrachtigere economie.

6. Knelpunten voor bedrijven

De activiteiten van het PKF hebben waardevolle inzichten opgeleverd over de obstakels waarmee bedrijven worden geconfronteerd bij:

1. Het opstarten van hun onderneming;
2. Het verzamelen van documenten en informatie voor een leningsaanvraag;
3. Het vergaren van relevante marktinformatie;
4. Het laten groeien en exploiteren van hun bedrijf;

De onderstaande tabel geeft een overzicht van deze kwesties en is ook gebaseerd op ervaringen van de eerste lijn, oftewel de accountmanagers.

De ranglijsten en waarderingen zijn niet absoluut, maar schetsen eerder een algemeen beeld van de bevindingen.

Categorie	Probleem	Impact	Frequentie	Gedetailleerde beschrijving	Mogelijke oplossingen	
Bureaucratisch & Regulerend	Complexe, trage vergunningen	H	H	<p>Doolhof van verplichte vergunningen met extreem lange verwerkingstijden (bijvoorbeeld 1,5 jaar voor bouwvergunningen). Belangrijke vergunningen zoals de "Hinderwetvergunning" zijn moeilijk te vinden. Gebrek aan duidelijke begeleiding en onvoorspelbare afwijzingen.</p>	1. PKF-raad om een formele memo aan de overheid op te stellen, waarin wordt gepleit voor gestroomlijnde, transparante processen.	
					2. Pleit voor een "one-stop-shop" of gecoördineerde agency-aanpak.	
					3. Maak een duidelijke gids voor KMO's over de vereiste vergunningen per sector.	
					4. PKF Risicoafdeling om vergaderingen te initiëren met technische experts van elk relevant ministerie om interpretaties op elkaar af te stemmen.	
	Archaïsche Eigendoms- en Grondsystemen		H	H	<p>Het gebruik van eigendom als onderpand wordt belemmerd door verouderde kadastrale, trage titelvorming en complexe familie-eigendomsstructuren (vruchtgebruik).</p>	1. Ondersteuning van digitalisering en modernisering van het kadaster door de overheid.
						2. Interne PKF-richtlijnen ontwikkelen voor het beoordelen van alternatieve vormen van onderpand- of familie-eigendomsovereenkomsten terwijl juridische hervormingen doorgaan.

Multi-agentschaps-fragmentatie en gebrek aan afstemming	H	H	Geen enkel contactpunt. MKB's moeten door meerdere ongecoördineerde instanties navigeren (KKF, Belasting, Arbeid, Ministeries, DC's), wat leidt tot verwarring en vertragingen. Instanties hebben vaak verschillende interpretaties van regels. Dit laatste leidt tot corruptie.	1. Sterkere belangenbehartiging van PKF en bedrijfsverenigingen voor interministeriële coördinatiecommissies.
				2. Ontwikkel een interne "agentschapsmatrix" van het PKF met contacten, processen en bekende problemen per ministerie/agentschap.
Systemische vertragingen in de publieke dienst	H	H	Kritieke infrastructuurdiensten, zoals elektriciteitsaansluitingen kunnen 2-3 jaar duren. Algemene bureaucratische processen verlopen extreem traag.	1. Neem de tijdlijnen van de dienstnutsvoorzieningen op in de bedrijfsplanningsrichtlijnen die door PKF worden verstrekt.
				2. Verzamel gegevens over deze vertragingen om de belangenbehartiging voor hervorming van de publieke sector te versterken.
Opkomende regelgevende	M	L	Nieuwe of lopende regelgeving (bijv. milieuwetten, duurzaamheidscriteria in PKF-	1. PKF moet proactief het wetgevende landschap monitoren.

	uitdagingen (bijv. milieu)			<p>wetgeving) creëren onzekerheid. Zaken worden afgewezen op nieuwe gronden die eerder niet waren overwogen (bijv. aanvraag van bedrijf voor vervaardigen van plasticzakken).</p>	<p>2. Interne richtlijnen uitgeven over het beoordelen van duurzaamheid en milieueffecten voorafgaand aan formele wetsaannname.</p> <p>3. Communiceer deze evoluerende criteria duidelijk aan kredietaanvragers en Accountmanagers.</p>
Financieel & Administratief	Gebrekkige of niet-bestaande financiële gegevens	H	H	<p>'KMO's missen vaak een goede boekhouding, zelfs bestaande bedrijven. Financiële overzichten zijn onvolledig, missen duidelijkheid of zijn verzonnen. De prognoses zijn onrealistisch of missen details.</p>	<p>1. Verplicht Technische Assistentie (TA): Maak pre-lening TA voor financiële geletterdheid en basisboekhouding een verplichte, niet-onderhandelbare stap voor aanvragers zonder administratie.</p>
					<p>2. Accountmanagers (AM's) machtigen om TA te eisen, voordat ze doorgaan met een aanvraag.</p>
					<p>3. Gebruik gestandaardiseerde sjablonen en bied training voor realistische financiële prognoses.</p>
					<p>4. Stel duidelijk dat aanvragers met 5+ jaar in het vak historische financiële gegevens moeten hebben.</p>

	Onderpand- en beveiligingskwesties	H	M	Banken weigeren toestemming voor tweede hypotheek. Verschillende interpretaties van onderpandregels tussen banken. Juridische wijzigingen (nieuw Burgerlijk Wetboek) veroorzaken vertragingen in notariële procedures.	1. PKF in dialoog gaan met commerciële banken om op één lijn te komen over interpretaties.
					2. Voor gerenommeerde productiebedrijven zou PKF flexibelere zekerheidsregelingen kunnen overwegen, zoals vermeld in de leenvoorwaarden.
					3. Verduidelijken en communiceren van de juridische definitie van KMO's en de bijbehorende regels voor onderpand.
	Vertrouwen op verouderde officiële documenten	M	M	Bedrijven dienen verouderde officiële documenten in, bijvoorbeeld taxatie van het onroerend goed uit 2006, die niet langer geldig zijn voor beoordeling.	1. Vermeld duidelijk in de eisen de maximaal toegestane leeftijd voor elk type officieel document (bijv. taxatie van maximaal 6 maanden).
					2. Aanvragen vooraf afwijzen als kritieke documenten verouderd zijn.
	Klant- gedrag en bewustzijn	Gebrek aan bewustzijn van zaken en regelgeving	M	H	Ondernemers zijn niet op de hoogte van de benodigde vergunningen (bijvoorbeeld voedselhantering) en

				de vereiste documentatie voor hun activiteiten. Ze begrijpen kernbegrippen zoals "investeringsdoel" niet.	<p>2. Verplichte basisopleiding bedrijfsrecht integreren in het TA-programma.</p> <p>3. Vereenvoudig de aanvraagformulieren en terminologie.</p>
Slechte documentatie-indiening en respons	M	H		Klanten zijn traag met het indienen van documenten, leveren onvolledige pakketten in, raken geïrriteerd als er om meer informatie wordt gevraagd en verwachten directe beslissingen na te late indiening.	1. Handhaaf strikte FIFO (First-In, First-Out) en vervalbeleid: Verklaar applicaties als verlopen na 1 maand zonder communicatie/ klant non-actief.
					2. Gebruik een digitaal portaal voor het indienen van documenten met een duidelijke checklist en status tracker.
					3. Stel vooraf duidelijke verwachtingen vast en communiceer ze over het proces en de tijdlijn.

Impact: Hoog (H) = Grote belemmering voor bedrijfsoprichting, groei of goedkeuring van leningen. Medium (M) = Significante vertraging of kostenstijging. Laag (L) = Overlast of lichte inefficiëntie.

Frequentie: Hoog (H) = Vaak gerapporteerd in veel gevallen. Medium (M) = Regelmatig tegengekomen. Laag (L) = Komt voor in specifieke gevallen.

Tabel 6.1: Overzicht van de problemen voor bedrijven in Suriname

Aldus goedgekeurd in januari 2026.

Het Bestuur van PKF

Amrish D. Lachman,
Voorzitter

Wilgo Bilkerdijk,
Ondervoorzitter

Sharma Betterson,
Secretaris

Satcha Jabbar,
Lid

Amit Chandansingh,
Lid

Vincent Fernandes,
Lid

De Beheerder van PKF

Sandy S. Cameron
President-directeur NOB

Shalini K. Khedoe
Commercieel directeur NOB